Warszawa, 10-05-2022 r.

BIURO
RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH
Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich
Stanisław Trociuk

II.053.3.2020.MT

Pan Senator Aleksander Pociej
Przewodniczący Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji Senat Rzeczypospolitej Polskiej kpcpp@senat.gov.pl

Dot. BPS.DKS.KPCPP.0330.17.2022

Wielce Szanowny Panie Przewodniczący,

odpowiadając na pismo z dnia 29 kwietnia 2022 r., dotyczące zaplanowanego na dzień 11 maja 2022 r. posiedzenia Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji, uprzejmie wskazuję, iż z uwagi na tożsamość pierwszego zagadnienia ujętego w petycji nr P10-07/22 z zagadnieniem omawianym w petycji o nr P10-73/21, która rozpoznana została przez Szacowną Komisję w dniu 3 marca 2022 r. - aktualnymi muszą pozostać wywody stanowiska zaprezentowanego w piśmie Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 1 marca 2022 r. (sygn. II.511.9.2017.MH).

Zauważam, iż zarówno w petycji o nr P10-73/21, jak i nr P10-07/22 postulowanym jest nowelizacja art. 523 § 1a Kodeksu postępowania karnego (dalej: k.p.k.) zamierzona na

przyznanie Rzecznikowi Praw Obywatelskich uprawnienia do wniesienia kasacji nadzwyczajnej z uwagi na rażącą niewspółmierność orzeczonej kary.

Po dokonaniu analizy petycji P10-07/22 nie zidentyfikowano jednak postaw do zmiany stanowiska wyrażanego we wcześniejszych wystąpieniach. Ogólną konkluzją Rzecznika pozostaje stwierdzenie, iż uprawnienie do wniesienia kasacji jedynie z uwagi na niewspółmierność kary stanowi głęboki wyłom w zasadzie stabilności orzeczeń sądowych, którą wyprowadzić można z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, za zatem winno ono być bardzo ograniczone.

Z uwagi na powyższe powtórzenia wymagają następujące wywody:

W dniu 15 kwietnia 2016 r. weszła w życie ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw[1], która dodała do Kodeksu postępowania karnego m. in. art. 523 § 1a przewidujący kompetencję Prokuratora Generalnego do wniesienia kasacji wyłącznie z powodu niewspółmierności kary. Przepis ten uległ od tamtego czasu pewnym zmianom redakcyjnym, lecz jego treść normatywna pozostała taka sama. Sprowadza się ona do umożliwienia Prokuratorowi Generalnemu wniesienia kasacji wyłącznie z uwagi na zarzucaną niewspółmierność orzeczonej kary.

Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy, kasacja w tym trybie może być wniesiona wyłącznie, jeśli zarzucana niewspółmierność kary ma charakter „rażący", nie zaś jakikolwiek („zwykła niewspółmierność"). Stopień nasilenia owej rażącej niewspółmierności musi być wyższy od tego, który byłby wystarczający dla uwzględnienia apelacji[2].

Analizując zarówno sam legislacyjny kształt instytucji kasacji określonej w art. 523 § 1a k.p.k., jak też praktykę jego stosowania na przestrzeni ostatnich lat, podkreślenia wymaga, iż wśród elementów prawa do rzetelnego procesu (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP) wyróżnia się, między innymi, zapewnienie przewidywalności postępowania (czy w węższym zakresie – prawo do przewidywalności rozstrzygnięcia)[3]. Prawo to należy postrzegać jako gwarancję tego, aby postępowanie toczyło się według jasno

[1] Dz. U. poz. 437.
[2] Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 marca 2017 r., III KK 395/16.
[3] M. Safjan, R. Bosek (red.), *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz. Art. 1-86*, Warszawa 2016 s. 1132.

określonych reguł od jego początku do samego końca. Składa się nań też zasada stabilności i niewzruszalności orzeczeń sądowych.

Wskazać należy, że wprowadzenie możliwości wniesienia kasacji samo w sobie stanowi pewien wyłom w zasadzie stabilności i niewzruszalności orzeczeń sądowych, prowadzi bowiem do podważenia prawomocnego wyroku. Zasada ta zaś ma doniosłe znaczenie dla prawidłowego i stabilnego funkcjonowania państwa, natomiast odstąpienie od niej winno być ograniczone do sytuacji „*absolutnie wyjątkowych*"[4], w przypadku orzeczeń „*dotkniętych szczególnie poważnymi wadami*"[5]. Trybunał Konstytucyjny podkreślił, że szeroki wyłom od tej zasady uzasadniony jest jedynie wystąpieniem szczególnie istotnych naruszeń postępowania, określonych w art. 439 k.p.k.[6] W literaturze wskazuje się, że podstawą kasacji mogą być tylko „*błędy rażące, co najmniej równe uchybieniom wymienionym w art. 439 § 1*"[7], zaś w przypadku kasacji nadzwyczajnej „*podstawowe jej* ratio *tkwi przede wszystkim w posługiwaniu się nią jako instrumentem służącym do naprawy rażących uchybień, których nie dało się usunąć skutkiem braku kasacji <<zwyczajnej>> lub wobec których instytucje wznowienia postępowania i stwierdzenia nieważności z mocy prawa były bezradne*"[8]. Sam Dział XI k.p.k. przewiduje szereg przepisów, które wprost zmierzają do ograniczenia możliwości wnoszenia kasacji (art. 520 § 2, art. 523, § 1, 2 i 3, art. 524 § 3).

Podkreślić należy szczególny, nadzwyczajny charakter kasacji, zwłaszcza wnoszonej przez podmioty wymienione w art. 521 k.p.k. Pełni ona dodatkową rolę gwarancji zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania w szczególnych przypadkach, gdy nieprawidłowości nie zostały wyeliminowane w toku postępowania dwuinstancyjnego. Wymóg ochrony stabilności orzeczeń i pewności prawa przesądza o tym, że powinna być jednak stosowana w przypadkach rażących, wyjątkowych, nie stanowić zaś domyślnej „dalszej drogi odwoławczej". W tym kontekście negatywnie należy ocenić rozszerzanie zakresu przypadków, w których może być wnoszona kasacja, w

---

[4] A. Sakowicz (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2016, s. 1116; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 czerwca 2012 r., sygn. III KK 416/11, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 października 2011 r., sygn. II KK 125/11.
[5] Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 17 maja 2014 r., sygn. SK 32/03.
[6] *Ibidem.*
[7] S. Waltoś, *Proces karny. Zarys sytemu*, Warszawa 2005, s. 551.
[8] *Ibidem*, s. 556.

szczególności w sytuacji, gdy podmiot ją wnoszący nie podlega ograniczeniom określonym w art. 523 § 2 i 3 k.p.k.

Należy pamiętać także, że niewspółmierność kary jest z samej swej natury okolicznością oceną, z charakteru procesu karnego wynika zaś fakt, że niemal zawsze przynajmniej jedna ze stron uznawać będzie każdą orzeczoną kartę za niewspółmierną. Dlatego też nie można tej okoliczności przydać waloru sytuacji „absolutnie wyjątkowej", która uzasadniałaby wniesienie kasacji.

Zaznaczyć wreszcie należy, że przed wprowadzeniem art. 523 § 1a k.p.k., z samego systemowego charakteru kasacji jako nadzwyczajnego środka zaskarżenia wynikało, że w postępowaniu kasacyjnym nie bada się niewspółmierności orzeczonej kary[9]. Możliwość badania niewspółmierności kary nadaje bowiem postępowaniu kasacyjnemu charakter w istocie zbliżony do trzeciej instancji. (...) Choć wprowadzenie trzeciej, czy nawet dalszych instancji nie jest *per se* zabronione przez Konstytucję RP[10], stwierdzić należy jednoznacznie, że oczekiwanie uzyskania w rozsądnym czasie ostatecznego wyroku jest jednym z elementów prawa do rzetelnego procesu określonego w art. 45 ust. 1 Konstytucji. (...)

Tym bardziej nie wydaje się zatem zasadne poszerzenie podmiotów uprawnionych do wnoszenia tego typu nadzwyczajnej kasacji. Dlatego też modyfikacja art. 523 § 1a k.p.k. zgodnie z postulatem petycji budzi wątpliwości.

Ponieważ w petycji nr P10-07/22 postulowanym jest dodatkowo wprowadzenie możliwości złożenia w/w zarzutu przez uprawnione podmioty wyłącznie w sytuacji kiedy nie był on przedmiotem rozpoznania przez sąd odwoławczy, dodatkowo zauważam, że w materii tej aktualnym pozostaje stanowisko zaprezentowane w piśmie Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 5 sierpnia 2020 r., (sygn. II.053.3.2020) jakie przedstawiono w toku rozpatrywania petycji P10-30/19. Wskazano w nim, iż „dopuszczalność wniesienia kasacji na podstawie art. 523 § 1a Kodeksu postępowania

[9] A. Sakowicz (red.), *Kodeks...*, s. 1116; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2014 r., sygn. IV KK 125/14.
[10] Art. 176 ust. 1 stanowi, że postępowanie jest co najmniej dwuinstancyjne, dopuszcza zatem wprowadzenie kolejnych instancji.

karnego winna zostać ograniczona do sytuacji gdy: nie toczyło się postępowanie odwoławcze, zarzut rażącej niewspółmierności kary nie został podniesiony w apelacji żadnej ze stron, zarzut rażącej niewspółmierności kary nie został rozpoznany przez sąd odwoławczy".

Z wyrazami szacunku

Stanisław Trociuk
Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich
/-podpisano elektronicznie/